

Функціонування і розвиток механізмів державного управління

УДК 353,8

Бурик Зоряна Михайлівна

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Університет Григорія Сковороди в Переяславі*

Buryk Zoriana

*Doctor of Public Administration, Associate Professor,
Professor of the Department of Public Management and Administration
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav*

ORCID: 0000-0002-4394-6766

Матвеева Мар'яна Петрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*

Matveyeva Maryana

*PhD in Economics, Docent,
Associate Professor of the Department of Public Administration
Stepan Gzhytskyi National University of
Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv*

ORCID: 0000-0002-1046-3557

Котух Євген Володимирович

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри кримінальних розслідувань
Державний податковий університет*

Kotukh Yevgen

Doctor of Public Administration, Associate Professor,

Professor of School of the Crime Investigation

State Tax University

ORCID: 0000-0003-4997-620X

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ НА ЗАСАДАХ ЗБАЛАНСОВАНОГО
СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
PUBLIC ADMINISTRATION ON THE BASIS OF BALANCED SOCIO-
ECOLOGICAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT**

Анотація. Метою статті є аналіз ролі публічного управління в досягненні збалансованого соціо-еколоого-економічного розвитку та виокремлення ключових індикаторів для забезпечення сталого розвитку держави. У статті виокремлено ключову систему індикаторів для досягнення збалансованого соціо-еколоого-економічного розвитку. А саме: економічні індикатори (ВВП, ВНП, ЧПВ, НД, Індекс конкурентоспроможного розвитку, Індекс економічної свободи), соціальні індикатори (Індекс Джині, Індекс якості та безпеки життя, Індекс людського розвитку, Індекс суспільства, заснованого на знаннях, Вимірювач справжніх заощаджень, Вимірювач економічного добробуту), екологічні індикатори (Зелений ВВП, Індекс екологічної сталості, Індикатор справжнього прогресу), показники комплексного вимірювання економіко-соціо-екологічного рівня розвитку, зокрема Індекс сталого економічного добробуту. Запропоновано заходи на регіональному рівні щодо стимулювання розвитку ключових економічних, соціальних та екологічних індикаторів за для досягнення збалансованого соціо-еколоого-економічного розвитку держави.

Результати дослідження підкреслюють, що публічне управління на основі збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку потребує комплексного підходу. Регіональна влада може ефективно впливати на збалансований розвиток через різноманітні інструменти, такі як створення сприятливого бізнес-середовища, інвестиції в охорону здоров'я й освіту, підтримку безпеки та доступу до якісного житла, а також реалізацію ініціатив екологічної сталості. Результати дослідження підкреслюють, що збалансований розвиток, що об'єднує економічну продуктивність, соціальну справедливість та екологічну стійкість, має стати важливим пріоритетом у публічному управлінні, а регіональні органи влади мають зіграти ключову роль у його досягненні. Враховуючи руйнування внаслідок російсько-української війни, що почалася в 2022 році, важливо організувати моніторинг та контроль за станом соціо-еколого-економічного розвитку, за результатами якого будувати плати економічної відбудови, соціального розвитку та екологічної відновлення. Практичне значення дослідження полягає в тому, що воно надає органам влади зрозумілий рамковий план для створення політик та програм, що підтримують збалансований розвиток. Це дослідження підтверджує, що ефективно публічне управління має бути багатограним і стратегічним, з акцентом на людському розвитку, екологічній стійкості та економічній продуктивності.

Ключові слова: публічне управління, сталий розвиток, індикатори.

Summary. The purpose of the article is to analyze the role of public administration in achieving a balanced socio-ecological and economic development and to identify the key indicators for ensuring sustainable development of the State. The article identifies the key system of indicators for achieving balanced socio-ecological and economic development. Namely: economic indicators (GDP, GNP, NPV, ND, Competitive Development Index,

Economic Freedom Index), social indicators (Gini Index, Life Quality and Safety Index, Human Development Index (HDI), Knowledge-based Society Index, Real Savings Measure, Economic Well-being Measure), environmental indicators (Green GDP, Environmental Sustainability Index, Real Progress Indicator), indicators of comprehensive measurement of economic, social and environmental development, in particular, the Sustainable Economic Well-being Index. The author proposes measures at the regional level to stimulate the development of key economic, social and environmental indicators in order to achieve a balanced socio-economic development of the state. The results of the study emphasize that public administration based on balanced socio-ecological and economic development requires an integrated approach. Regional authorities can effectively influence balanced development through a variety of tools, such as creating a favorable business environment, investing in healthcare and education, supporting security and access to quality housing, and implementing environmental sustainability initiatives. The findings of the study emphasize that balanced development that combines economic productivity, social justice, and environmental sustainability should be an important priority in public administration, and regional authorities should play a key role in achieving it. Given the devastation caused by the Russian-Ukrainian war that began in 2022, it is important to organize monitoring and control over the state of socio-ecological and economic development, based on the results of which to build plans for economic recovery, social development and environmental restoration. The practical significance of the study is that it provides authorities with a clear framework for creating policies and programs that support sustainable development. This study confirms that effective public governance should be multifaceted and strategic, with an emphasis on human development, environmental sustainability, and economic productivity.

Key words: *public administration, sustainable development, indicators.*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та стрімкого технологічного розвитку зростає потреба в збалансованому соціо-еколого-економічному розвитку. Однак досягнення цього балансу вимагає стратегічного планування й ефективного управління, що включає активне залучення громадськості, бізнесу, і насамперед державних структур. Проблема виникає, коли забезпечення одного аспекту розвитку може суперечити іншому. Наприклад, швидкий економічний розвиток може мати негативний вплив на екологічний, а надмірне фокусування на соціальних послугах може призвести до помітного відставання у капітальному розвитку держави. Перехід економіки на новий, сучасний рівень вимагає забезпечення балансу між соціальними, екологічними та економічними аспектами розвитку. Неможливо досягти сталого розвитку без адекватного врахування кожного з цих аспектів.

Соціальний аспект включає забезпечення достатньої або ж високої якості життя для всіх громадян, включаючи доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, соціального захисту незахищених верств населення. Екологічний аспект полягає в охороні природних ресурсів, боротьбі зі зміною клімату, забезпеченні біорізноманіття. Економічний аспект включає забезпечення стабільності економіки, ефективне використання ресурсів, економічну свободу і справедливість.

Актуальність дослідження збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку також впливає з необхідності забезпечення гармонії між поточними потребами населення і потребами майбутніх поколінь. Здійснюючи публічне управління на засадах сталого розвитку, можна передбачити, що поточні дії сьогодні не обмежуватимуть можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Тому вивчення цієї тематики має вирішальне значення для забезпечення ефективного зростання та конкурентоспроможності розвитку держави ефективної системи публічного управління.

Актуальність збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку посилюється в контексті російсько-української війни з 2014 року, та зокрема з 2022 року та перспективної інтеграції України в ЄС та НАТО. Війна призвела до значних втрат у людському та матеріальному відношенні, включаючи дестабілізацію економіки та соціального життя, порушення екологічного балансу та загрози безпеки. Відновлення після руйнувань вимагає від українського суспільства та уряду діяти в координований та структурований спосіб, забезпечуючи збалансований розвиток у соціальному, екологічному та економічному аспектах.

Планова інтеграція України в ЄС та НАТО вимагає дотримання її ряду стандартів та нормативів, що включають і принципи сталого розвитку. Це означає, що Україна повинна прагнути до збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку, щоб виконати вимоги інтеграції.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) – аналіз ролі публічного управління в досягненні збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку та виокремлення ключових індикаторів для забезпечення сталого розвитку держави. В статті буде досліджено основні показники такого розвитку, а також дії, які можуть здійснювати регіональні органи влади для досягнення позитивних результатів в цих областях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В переліку сучасної наукової літератури на тему збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку можна зазначити внесок багатьох вчених. Роботи Душни М.П. та Соловія І.П. [1] привертають увагу до основних методів і критеріїв оцінювання збалансованості розвитку, а також акцентують важливість регіонального рівня в цьому контексті. Павленко О.О. та Алібекова Ю.Т. [2] також досліджують цю проблематику, зосереджуючись на ролі адміністративно-територіальних одиниць в забезпеченні збалансованості розвитку. Наукові праці Мельниковича М. та Соловія І. [3] розширюють цю тему, включаючи у розгляд територіальні та секторальні аспекти, в той час,

як дослідження колективу авторів під керівництвом Бендасюка О.О. [4] поглиблює розуміння соціо-еколого-економічної парадигми сталого розвитку в сільських територіях України. Наукові думки Глубицької Т.В. [5] стосуються концептуальних основ функціонування еколого-економічних систем, а дослідницький колектив під керівництвом Фурдичко О.І. [6] досліджує європейський досвід збалансованого розвитку об'єднаних територіальних громад. Монографія Борщука Є.М. [7] поглиблює розуміння основ стійкого розвитку еколого-економічних систем. Водночас Гречко Т.К., Лісовський С.А., Романюк С.А., Руденко Л.Г. [8] зосереджуються на публічному управлінні в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку. Доповнюють і збагачують огляд наукової літератури праці, присвячені публічному управлінню та адмініструванню у сфері екологічної безпеки, укладачі: Мороз В.М., Батир Ю.Г., Мороз С.А. [9], а також збірник тез науково-практичної конференції "Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни" [10].

Ці та інші наукові роботи підкреслюють широту і глибину проблеми збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку, що демонструє значущість та актуальність цієї теми для наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Публічне управління відіграє ключову роль у збалансованому соціально-екологічно-економічному розвитку. Органи влади спрямовують ресурси, координує дії та встановлює регулятивні норми. Центральні органи виконавчої влади відповідальні за забезпечення рівноваги між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стабільністю. Щоб оцінити ефективність публічного управління, потрібні визначені індикатори, які дозволяють відстежувати та контролювати діяльність та продуктивність влади.

Стандартні макроекономічні показники, такі як ВВП та ВНП, не враховують екологічних індикаторів. Їхній ріст протягом останніх деkad в

основному є результатом виснажливого використання ресурсів і забруднення навколишнього середовища [1].

Дослідження науковцями різних систем сталих індикаторів розвитку, які використовуються у всьому світі, привело їх до наступних наслідків: розвиток являє собою багатогранний феномен, який потребує різних методологічних підходів до визначення показників, а відсутність універсальних стандартів ускладнює інтерпретацію результатів. Регіональні відмінності в основних екологічних та соціально-економічних показниках утруднюють створення загальних індикаторів сталого розвитку на рівні держави.

Економічний аспект сталого розвитку передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів та використання технологій, що зберігають природу, енергію та матеріали, для генерації загального доходу, що підтримує або не зменшує загальний капітал. З екологічної точки зору, сталий розвиток повинен зберегти цілісність і стійкість біологічних і фізичних природних систем. Соціальний аспект передбачає людський розвиток, збереження стабільності соціально-культурних систем та зниження конфліктності в суспільстві [1].

Усвідомлення напрямку розвитку держави та збалансованого соціального, економічного та екологічного розвитку на основі національних, регіональних та міжнародних показників базується на розумінні цілісності та взаємозв'язку цих процесів на різних рівнях.

– Регіональні показники важливі для оцінки рівня збалансованості розвитку в межах окремих територіальних одиниць. Це важливо, адже нерідко рівень розвитку може значно відрізнятись в різних регіонах однієї й тієї ж країни. Такий підхід дає змогу виявити регіональні особливості та проблеми, що можуть залишитися невидимими при аналізі тільки національних показників.

– Національні показники відображають загальний стан розвитку держави, враховуючи соціальні, економічні та екологічні параметри. Вони дають можливість оцінити, наскільки ефективно держава здатна забезпечувати благополуччя своїх громадян та стійкість екосистем.

– Міжнародні показники дають можливість зробити висновки про роль та місце держави у світовій спільноті, а також порівняти рівень її розвитку з іншими країнами. Вони також відображають, наскільки держава дотримується міжнародних стандартів і норм у сфері соціального, економічного та екологічного розвитку.

Використання комплексу національних, регіональних та міжнародних показників дозволяє отримати глибоке і всебічне розуміння процесів збалансованого соціального, економічного та екологічного розвитку. Вони враховують різні рівні аналізу, від територіальних особливостей до глобального контексту, що є важливим для розробки ефективних стратегій і політик управління.

Таблиця 1

Показники та індекси сталого, соціального, екологічного та економічного розвитку, що використовуються у міжнародній практиці

Показник	Значення
Показники економічного розвитку	
Валовий Внутрішній Продукт (ВВП)	Вимірює загальну вартість всіх товарів і послуг, що виробляються в країні за рік. Збільшення ВВП свідчить про зростання економіки, проте це не завжди корелює з поліпшенням соціально-екологічних показників.
Валовий Національний Продукт (ВНП)	Обраховує вартість всіх товарів і послуг, вироблених резидентами країни за рік, незалежно від місця виробництва. ВНП дає краще розуміння економіки, коли значна частина національного доходу приходить на закордонні виробничі активи.
Чистий Внутрішній Продукт (ЧВП)	ВВП, скоригований на амортизацію. Більший ЧВП свідчить про вищу виробничу ефективність.
Національний Дохід (НД)	Сума доходів, отриманих всіма громадянами країни. Збільшення НД може вказувати на підвищення життєвого рівня громадян, проте його треба розглядати разом з іншими соціальними й екологічними показниками.

Показник	Значення
Індекс конкурентоспроможного розвитку	Вимірює рівень конкурентоспроможності країни на глобальному ринку. Вищий індекс свідчить про сильнішу економіку та здатність країни протистояти глобальним викликам.
Індекс економічної свободи	Оцінює ступінь відкритості економіки країни, включаючи свободу торгівлі, інвестицій і бізнесу. Вищі значення індексу вказують на більшу економічну свободу, що сприяє розвитку.
Індекс соціального розвитку	
Індекс Джині (Gini Index)	Вимірює нерівність в розподілі доходу. Нижчий індекс Джині свідчить про більшу соціальну рівність, що покращує загальний стан суспільства.
Індекс якості та безпеки життя	Вимірює рівень життя громадян, здоров'я, освіти та безпеку. Вищий індекс означає кращі умови для людей, що сприяє загальному розвитку.
Індекс людського розвитку (ІЛР)	Комбінує показники здоров'я, освіти й доходу для вимірювання рівня людського розвитку. Вищий ІЛР відображає більшу якість життя та можливості для громадян.
Індекс суспільства, заснованого на знаннях	Вимірює ступінь, до якого країна використовує знання для економічного розвитку. Вищий індекс відображає більше використання технологій та інновацій, що може підвищити продуктивність і збалансованість розвитку.
Вимірювач справжніх заощаджень	Оцінює, чи вистачає в країні заощаджень для підтримки майбутнього розвитку. Вищі значення відображають більше потенціалу для сталого розвитку.
Вимірювач економічного добробуту	Враховує доходи, володіння майном, роботу, безпеку та життєву якість для вимірювання загального добробуту. Вищі значення означають більший добробут, що може підвищити стабільність суспільства.
Показники екологічного розвитку	
Зелений ВВП	Варіант ВВП, що враховує вплив на довкілля. Збільшення зеленого ВВП може свідчити про збалансованіший розвиток, що враховує екологічні вимоги.
Індекс екологічної сталості	Вимірює ступінь, до якого країна зберігає екологічну рівновагу. Вищий індекс відображає більшу сталість і збалансованість розвитку, що важливо для довгострокового збереження природних ресурсів.
Індикатор справжнього прогресу	Оцінює економічний розвиток, враховуючи вплив на довкілля та соціальну справедливість. Вищі значення вказують на більший прогрес в сталому розвитку.
Індекс сприйняття кліматичного ризику - CRI	Оцінює країни за рівень ризику від екстремальних погодних подій, що пов'язані зі зміною клімату.
Індекс біорізноманіття - BCI	Вимірює вплив людської діяльності на біорізноманіття.

Показник	Значення
Індекс відкритості даних про довкілля - EDI	Оцінює держави за рівень доступу до інформації про довкілля.
Комплексні показники	
Індекс сталого економічного добробуту	Це показник, який вимірює економічний добробут в контексті довгострокової сталості. Вищі значення свідчать про більш збалансований, сталий розвиток.

Джерело: систематизовано на основі [1; 3; 4]

Екологічна модернізація економічної та соціальної сфер (у таких секторах, як освіта, наука, культура та охорона здоров'я), проведення обдуманого геополітичної стратегії та оборона національних екологічних інтересів, вимагає синхронізованої та взаємопов'язаної діяльності з боку держави та громадськості. З огляду на те, що економіка України зараз формує та вирішує свої пріоритети стосовно перспективних шляхів розвитку, дії, спрямовані на втілення принципів стійкого соціально-економічного розвитку з урахуванням екологічної безпеки, прискорять наближення нашої держави до гармонійного і стійкого розвитку.

Розглянемо, якими повинні бути заходи влади територіальних громад для того, щоб ці показники, що визначають сталий розвиток країни загалом покращувалися.

Зростання економічного добробуту та ВВП на душу населення. Регіональна влада може здійснювати такі заходи для збільшення обсягів виробництва та активації економічних процесів:

- створення сприятливого бізнес-середовища. Прозора регулятивна політика, легкий доступ до кредитів, підтримка підприємництва.
- інвестиції в інфраструктуру. Якісні дороги, доступ до швидкісного Інтернету, розвиток логістичних мереж.
- підготовка кваліфікованої робочої сили. Розвиток професійної освіти, підтримка навчання протягом життя, партнерства з університетами та вищими навчальними закладами.

– загальний рівень людського розвитку, що виражається індексом людського розвитку може покращитися шляхом наступних заходів:

– забезпечення доступу до якісної медичної допомоги. Розвиток медичної інфраструктури, впровадження системи страхування здоров'я, просування здорового способу життя.

– інвестиції в освіту. Підвищення фінансування шкіл та університетів, підтримка дистанційного навчання, реформування освітніх програм.

– підтримка соціальної захищеності. Вдосконалення системи соціального забезпечення, розвиток програм соціальної підтримки для вразливих груп населення.

Підвищення загального рівня якості та безпеки життя, що виражається Індексом якості та безпеки життя можна шляхом наступних дій влади територіальної громади:

– покращення безпеки. Вдосконалення поліцейської роботи, інвестиції в систему охорони правопорядку, превентивні програми щодо злочинності.

– забезпечення доступу до якісного житла. Підтримка програм соціального житла, інвестиції в інфраструктуру міст.

– поліпшення середовища життя. Розвиток парків та зон відпочинку, підтримка чистоти в містах.

Покращення екологічного стану, що виражається через Індекс екологічної сталості відбуватиметься, коли влада може зосередитися на таких заходах [9]:

– впровадження екологічно сталої політики. Підтримка відновлюваних джерел енергії, створення програм зменшення викидів, застосування принципів "зеленого" будівництва.

– захист природних ресурсів. Поліпшення системи управління водними ресурсами, захист біорізноманіття, збереження лісів та інших природних резерватів.

– впровадження екологічної освіти. просування освіченості про збереження навколишнього середовища, включення екологічної тематики до шкільних програм.

Сталість розвитку базується на соціо-еколого-економічній парадигмі, що включає суспільне сприйняття цілей сталості, використання продуктивного потенціалу, а також реагування на зовнішні виклики. Цей процес має циклічний характер і впливає на різні регіони й держави. У цій парадигмі важливим є інформаційний простір, який забезпечує обмін інформацією і впливає на використання ресурсів та суспільні відносини. Основою цієї парадигми є об'єднання енергетичних, матеріальних та інформаційних ресурсів, а її реалізація залежить від інституційного регулювання. Стійкий розвиток регіонів може бути представлений в тривимірному просторі, де осі представляють людей, економіку та природу, і визначається взаємодією цих компонентів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, збалансований соціо-еколого-економічний розвиток є ключовою ціллю сучасного публічного управління держави. Він спрямований на досягнення гармонійного зростання, яке об'єднує економічну продуктивність, соціальну справедливість та екологічну стійкість. В цьому контексті регіональна влада відіграє критичну роль у виконанні цього завдання.

Вважаємо, що ВВП на душу населення, Індекс людського розвитку, Індекс якості та безпеки життя та Індекс екологічної сталості можуть бути індикаторами за допомогою яких здійснюється ефективна оцінка збалансованості сталого соціо-еколого-економічного розвитку.

Врахування цих показників в публічному управлінні вказує на стратегічний підхід до розвитку, який враховує потреби населення, стан

навколишнього середовища і здатність економіки виробляти достатній обсяг благ. Центральні та регіональні органи виконавчої влади на місцях мають доступні повноваження та ряд інструментів, за допомогою яких, вони можуть реалізовувати функції публічного управління для того щоб покращити дані індикатори. Діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади включають заходи, але не обмежуються ними, щодо розвитку сприятливого бізнес-середовища, стимулювання залучення інвестицій у медичну сферу та освіту, заходи щодо покращення безпеки, доступу до якісного житла і забезпечення екологічної стійкості.

В результаті, публічне управління на засадах збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку потребує застосування органами влади різних рівнів системного та стратегічного підходу, задля досягнення цілей сталого розвитку. Успіх у цьому процесі залежить від спроможності влади ефективно впроваджувати широкий спектр державних політик та програм, що спрямовані на покращення життя людей, збереження навколишнього середовища і створення стійкої економіки.

Література

1. Душна М.П., Соловій І.П. Проблеми оцінювання соціо-еколого-економічної збалансованості розвитку. Економіка природокористування і охорони довкілля : Зб. наук. пр. Київ : РВПС України НАН України, 2010. С. 115-124.
2. Павленко О.О., Алібекова Ю.Т. Збалансованість соціо-еколого-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці. 2012. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26127/1/Pavlenko.pdf> (дата звернення: 12.08.2023)
3. Мельникович М., Соловій І. Соціо-еколого-економічна оцінка збалансованості розвитку: Територіальний та секторальний аспекти. Львів : РВВ НЛТУ України. 2010. Вип. 8. URL:

<https://www.researchgate.net/publication/312660777> (дата звернення: 12.08.2023)

4. Бендасюк О.О., Шпильова Ю.Б., Неклюдова Т.М., Сахарнацька Л.І. Соціо-еколого-економічна парадигма сталого розвитку сільських територій України. Збалансоване природокористування. 2022. № 1. doi: 10.33730/2310-4678.1.2022.255215 (дата звернення: 12.08.2023)
5. Глубіцька Т.В. Концептуальні основи функціонування еколого-економічних систем. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». Суми, 2013. № 1. С. 5–10.
6. Дребот О.І., Фурдичко О.І., Палапа Н.В., Нагорнюк О.М., Кічігіна О.О., Цибро Ю.А., Бабікова К.О., Гончар С.М., Устименко О.В., Шевченко Т.Л., Карпук Л.М., Собчик В.Т., Ткач І.Я. Європейський досвід збалансованого розвитку об'єднаних територіальних громад. Київ : ДІА, 2021. 53 с.
7. Борщук Є.М. Основи стійкого розвитку еколого-економічних систем : монографія. Львів : Растр-7, 2007. 436 с.
8. Гречко Т.К., Лісовський С.А., Романюк С.А., Руденко Л.Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку. Херсон : Грінь Д.С., 2015. 264 с.
9. Мороз В.М., Батир Ю.Г., Мороз С.А. Публічне управління та адміністрування у сфері екологічної безпеки : курс лекцій для здобувачів третього рівня вищої освіти (доктор філософії). Харків : НУЦЗУ, 2020. 58 с.
10. Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни : зб. тез наук.-практ. конф. за міжнар. участю (в межах Другої щорічної науково-освітньої виставки «Публічне управління XXI», приуроченої до Всесвітнього дня науки), 26 листопада 2015 р. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. 248 с.

References

1. Dushna, M.P., & Soloviy, I.P. (2010). Problemy otsinyuvannya socio-ekologo-ekonomichnoyi zbalansovanosti rozvytku [Problems of assessing socio-ecological-economic balanced development]. In *Ekonomika pryrodokorystuvannya i okhorony dovkillia*. pp. 115-124. [In Ukrainian].
2. Pavlenko, O.O., & Alibekova, Y.T. (2012). Zbalansovanist socio-ekologo-ekonomichnogo rozvytku administratyvnoterytorialnoyi odyntytsi [Balance of socio-ecological-economic development of administrative-territorial unit]. Retrieved from <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26127/1/Pavlenko.pdf> [In Ukrainian].
3. Melnykovich, M., & Soloviy, I. (2010). Socio-ekologo-ekonomichna ocinka zbalansovanosti rozvytku: terytorialnyi ta sektoralni aspekty [Socio-ecological-economic assessment of balanced development: territorial and sectoral aspects]. Lviv: RVV NLTU of Ukraine, Issue 8. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/312660777> (date of access: 12.08.2023).
4. Bendasyuk, O.O., Shpilova, Y.B., Neklyudova, T.M., & Sakhrnatska, L.I. (2022). Socio-ekologo-ekonomichna paradigma stalogo rozvytku silskih terytoriy Ukrainy [Socio-ecological-economic paradigm of sustainable development of rural areas of Ukraine]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannya*, 1/2022. doi: 10.33730/2310-4678.1.2022.255215 (date of access: 12.08.2023)
5. Glubitska, T.V. (2013). Konceptualni osnovy funkcionuvannya ekologo-ekonomichnih system [Conceptual basis of the functioning of eco-economic systems]. *Visnyk SumDU*. No.1, pp. 5–10. [In Ukrainian].
6. Drebot, O.I., Furduychko, O.I., Palapa, N.V., Nagornuyk, O.M., Kichigina, O.O., Tsibro, Yu.A., Babikova, K.O., Gonchar, S.M., Ustimenko, O.V., Shevchenko, T.L., Karpuik, L.M., Sobchik, V.T., Tkach, I.Ya. (2021). Yevropeyskiy dosvid zbalansovanogo rozvitku obyednanyh terytorialnyh

- gromad [European experience of balanced development of amalgamated territorial communities]. IAP NAAN. Kyiv: DIA. [In Ukrainian].
7. Borschuk, Y.M. (2007). *Osnovy stiykogo rozvytku ekologo-ekonomichnyh system: monografiya* [Basics of sustainable development of eco-economic systems: Monograph]. Lviv: Rastr-7. [In Ukrainian].
 8. Grechko, T.K., Lisovskiy, S.A., Romanyuk, S.A., & Rudenko, L.G. (2015). *Publichne upravlinnya v zabezpechenni stalogo (zbalansovanogo) rozvytku* [Public management in ensuring sustainable (balanced) development]. Kherson: Grin' D.S. [In Ukrainian].
 9. Moroz, V.M., Batyr, Yu.G., & Moroz, S.A. (2020). *Publichne upravlinnya ta administrivannya u sferi ekologichnoi bezpeky: kurs lekcii dlya zdobuvachiv tretogo rivnya vyshchoi osviti (doktor filosofii)* [Public management and administration in the field of environmental safety: a course of lectures for students of the third level of higher education (Doctor of Philosophy)]. Kh.: NUCZU. [In Ukrainian].
 10. *Publichne upravlinnya u zabezpechenni stalogo rozvytku krainy : zb. tez nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastyu (v mezhax Drugoi shchorichnoi naukovo-osvitnoi vystavky «Publichne upravlinnya XXI», pryurochenoi do Vsesvitnogo dnia nauky)* (2015). [Public management in ensuring the sustainable development of the country: collection of thesis of scientific-practical conference with international participation (within the Second annual scientific-educational exhibition "Public administration XXI", dedicated to World Science Day)]. Kh.: Vid-vo HarRI NADU «Magistr». [In Ukrainian].